

۱۴۷۵۸۸۷
شرف‌الدین

ایلیاد

نویسنده:

همر

ترجمه:

سعید نفیسی

www.ketab.ir

سرشناسه:	هومر، قرن ۹
عنوان و نام پدیدآور:	ایلیاد / نویسنده: هومر، ترجمه: سعید نفیسی
مشخصات نشر:	تهران: پر، ۱۳۹۵.
مشخصات ظاهری:	۵۱۶ ص.
شابک:	978-600-8137-33-7
وضعیت فهرست‌نویسی:	فیا
موضوع:	شعر حماسی یونانی -- ترجمه شده به فارسی
موضوع:	Epic poetry, Greek -- Translations into Persian
موضوع:	Legends -- Greece
موضوع:	افسانه‌ها و قصه‌های یونانی
موضوع:	آشیل (اساطیر یونانی) (Achilles (Greek mythology)
موضوع:	جنگ تروا Trojan War
موضوع:	نفیسی، سعید، ۱۲۷۴-۱۳۴۵، مترجم
ردیف کتابنگ:	PA ۴۰۳۲ ۱۳۹۵ پ
رده‌بندی ده‌گانه:	۸۸۳/۰۱
شماره کتابخانه ملی:	۴۵۷۲۲۳۳

انتشارات پَر

ایلیاد

• نویسنده: هومر

• مترجم: سعید نفیسی

• صفحه‌آرایی: منیر علیزاده

• نوبت چاپ: اول ۱۳۹۶

• تیراژ: ۱۱۰ نسخه

• قیمت: ۲۶,۰۰۰ تومان

• شابک: ۷-۳۳-۸۱۳۷-۶۰۰-۹۷۸-978-600-8137-33-7 ISBN:

آدرس: خ لبافی نژاد، بین خ دانشگاه و فخررازی، پلاک ۱۷۴ واحد ۳

تلفن: ۰۶۶۴۶۶۳۶۰-۰۶۶۴۶۶۹۶۵-۰۹۱۲۳۰۲۵۲۰۵

www.ParNashr.ir

نمایه‌ی مطالب

۵	خشن تر
۷	دیباچه، مقدمه
۸	عصر زندگی
۸	ادبیات یونان پیش از هومر
۹	تردید درباره‌ی وده هومر
۱۱	ایلیاد و اودیسه
۱۱	تجزیه ایلیاد
۱۳	تجزیه اودیسه
۱۵	ایلیاد و اودیسه از یک سراینده است
۱۷	هومر و داستان جنگ تروا
۱۷	داستان شهرزدان تروا
۲۰	بارگشت پهلوانان
۲۲	اساطیر یونان
۲۲	خداوندان یونانیان
۲۶	غولان
۲۶	اهریمنان
۲۷	سرود نخستین
۲۹	سرود دوم
۴۹	سرود سوم
۷۳	سرود چهارم
۸۷	سرود پنجم
۱۰۳	

۱۲۹		سرود ششم
۱۴۵		سرود هفتم
۱۵۹		سرود هشتم
۱۷۵		سرود نهم
۱۹۵		سرود دهم
۲۱۱		سرود یازدهم
۲۳۵		سرود دوازدهم
۲۴۹		سرود سیزدهم
۲۷۱		سرود چهاردهم
۲۸۵		سرود پانزدهم
۳۰۷		سرود شانزدهم
۳۳۱		سرود هفدهم
۳۵۳		سرود هیجدهم
۳۷۱		سرود نوزدهم
۳۸۳		سرود بیستم
۳۹۷		سرود بیست و یکم
۴۱۵		سرود بیست و دوم
۴۳۱		سرود بیست و سوم
۴۵۵		سرود بیست و چهارم
۴۷۷		ضمایم

سخن ناشر

این کتاب به همراه «اودیسه» از آثار حماسی و فاخر یونان می باشد که از بسیاری لحاظ هم‌اکنون با شاهنامه‌ی فردوسی بوده و تاریخ باستان و اساطیر و خدایان و... یونان باستان را در قالب شعر بیان نموده است. البته این دو منظومه، نه به مانند شاهنامه که کمتر از ۱۰۰۰ سال قبل سروده شده، مربوط به ۳۰۰۰ سال پیش بوده و شاید بیش از هر اثر ادبی دیگر در سراسر جهان شهرت و اعتبار دارد.

محاصره و تسخیر شهر تروا در ترکیه‌ی مروز، حدود ۱۲۰۰ سال قبل از میلاد مسیح، اتفاق افتاد و «هومر»، داستان سرا و شاعر نابینای یونانی، ۴۰۰ سال بعد، یعنی در نیمه‌ی دوم قرن هشتم پیش از میلاد آن جنگ تاریخی میان یونانی‌ها و تروایی‌ها را به صورت دو منظومه‌ی حماسی بلند، یعنی «ایلیاد» و «اودیسه»، آفرینش کرد. این دو منظومه، حاوی ۲۸۰۰۰ شعر "هگزاسری" هستند و از ارزش آن همین بس که ادیبان، ادبیات یونان باستان را تنها با آثار حماسی «هومر» می‌توانند بررسی نمایند. او گرچه در شهر ازمیر (سمیرنا)، واقع در غرب ترکیه‌ی امروزی دیده به جهان گشود، از آغازگران شعر و ادبیات اروپا شناخته شده به البته طبق اسناد موجود، وی بیشتر عمر خود را در جزیره چیوس گذراند و در آخر نیز جزیره‌ی لوس میعادگاهش با مرگ گشت.

و اما «ایلیاد» که مانند «اودیسه» با ۲۴ سرود، نظم یافته، به دوران شگفتی «می سن» و برتری آن دوران مربوط می‌شود و موضوع آن لشکرکشی «آگاممنون» پادشاه مقتدر «می سن»، جهت بازپس‌گیری همسرش از شاهزاده‌ی «تروا» به آن مکان می‌باشد. در «ایلیاد» قهرمانان نامی یونان، چون آشیل، آیاس، هکتور،

اودیسیوس و بسیاری از ایزدان کوه المپ به همراه عادات و ضعف های اخلاقی شان توصیف گشته است.

این اثر فاخر، با برگردان مترجم فهیم و ارجمند ایران، «استاد سعید نفیسی»، در ادبیات پارسی ارزشی دوچندان یافته و در آن می توان از قلم این استاد فرهیخته که با الهام از شاهنامه، زبان حماسی را برای اثر آن انتخاب نموده، یکی از بهترین آثار ترجمه ی ایران را مشاهده نمود. ایشان به جز ترجمه ی دقیق و حفظ امانت متن اصلی، با مقدمه ای مفصل و کامل، قبل از شروع خواندن کتاب، خواننده را با آیاتی از اصطلاحات و شخصیت های اساطیر یونانی آشنا کرده و خواندن آن را پس سلیس تر و شیواتر نموده است. ایشان «ایلیاد» و «اودیسه» را لازم و ملزوم یکدیگر دانسته و نگاشته:

«... این ترجمه ی ایلیاد می بایست قهراً به ترجمه ی اودیسه هم پردازم.»

«انتشارات پر»، هم نموده با بازنشر آثاری همچون «ایلیاد» و «اودیسه» که بارها در این سبک انتشار یافته، قدمی هرچند کوچک در راه آشنایی جوانان این مرز و بوم با ادبیات و نگارش اساطیری چون «نفیسی» ها برداشته و در دل آن شیوایی قلم، تاریخ را که برآمده است از اشیای بر ایشان بنمایاند.

انتشارات پر - زمستان ۱۳۹۵

دیباجه‌ی مترجم

در سه هزار سال پیش دو منظومه به زبان یونانی قدیم سروده شده که شاید بیش از هر اثر ادبی دیگر بر سراسر جهان شهرت و اعتبار داشته باشد. منظومه اول را که باید «حماسه یونانیان»^۱ دانست به زبان یونانی «ایلیاس»^۲ یا «ایلیادوس»^۳ می‌نامند و وجه تسمیه آن «ایلیون»^۴ یکی از نام‌های شهر «تروا»^۵ در آسیای صغیر است که «پروگرام» نیز به آن می‌گفته‌اند و یونانیان قدیم ده سال آن را شهرند کردند و سرانجام گشادند. آثار ابرو شهر را اروپاییان در پنجگاهی که اکنون به نام «حصار لیغ» دهکده‌ای است در کناره آن روز گفته‌اند. این حماسه منظوم بزرگ شامل بیست و چهار سرودست که هر یک از آن «ایلیادوس» نام دارد و به همین جهت همه کتاب را نیز به همین نام خوانده‌اند. در برخی از بیان‌های اروپایی این کلمه را «ایلیاد» تلفظ می‌کنند و در عرف زبان فارسی نیز همین نام معروف شده است. منظومه دوم را به یونانی «ادوسئوس»^۶ می‌نامند و این کلمه در برخی زبان‌های اروپایی «اودیسه»^۷ خوانده می‌شود و در زبان فارسی نیز بیشتر به این نام معروف شده است. درباره اینکه گوینده این سخنان کیست و در چه زمانی و در چه رآیا هر دو کتاب از یک سراینده است و یا از دو گوینده مختلف بسیار سخن رفته است و شمه‌ای از آن سخنان در این دیباجه و یا ضمایم کتاب خواهد آمد.

از دیرباز سراینده هر دو منظومه را یک تن دانسته و او را به زبان یونانی «اومیروس»^۸ و به زبان لاتین «هومروس»^۹ نامیده‌اند.

در کتاب‌های قدیم ما به رعایت اصل یونانی نام وی را «اومیروس» نوشته‌اند و در زبان‌های اروپایی به پیروی از زبان لاتین Homer و Homère ضبط کرده‌اند، به همین جهت در ایران امروز بیشتر به نام «همر» یا «هومر» معروف شده است. برخی

احتمال داده‌اند که وی در قرن دهم پیش از میلاد زیسته باشد و هفت شهر مختلف یونان را زادگاه او دانسته‌اند.

عصر زندگی هومر

سراینده‌ای که ایللیاد و اوڈیسه را سروده پیداست که از دوران پهلوانی دور بوده و خود در زمانی می‌زیسته که مردم حسرت آن روزگاران پر از شگفتی و دلاوری را می‌خورده‌اند. بدین گونه پیداست که هومر در همان زمانی که این وقایع روی می‌داده نمی‌زیسته است. هرودوت مورخ معروف می‌گوید: «به عقیده من هومر و «هزیود»^۱ (شاعر یونانی قرن هشتم پیش از میلاد) تنها چهارصد سال پیش از من زیسته‌اند».

بنابراین گفته هومر معاصر «لیکورگ»^۲ قانونگذار معروف سپارت بوده که در قرن نهم پیش از میلاد زیسته است و بدین حساب سه قرن پس از تصرف شهر تروا در جهان بوده است. اما دانشمندیانی که رأی‌شان مصاب‌ترست عقیده دارند که تاریخ زندگی او را باید اندکی بالاتر از زمان لیکورگ برد و در حدود سال هزار پیش از میلاد قرار داد. چنانکه در آئیناد مرآت گفته شده است که لیکورگ اشعار هومر را که در آن زمان در آسیای صغیر رایج بود، گرامر آورد و نسخه بر می‌داشت. از سوی دیگر پیداست در زمانی که این اشعار سروده شده شاهان یونان جلوه‌ای داشته‌اند، در یونان هنوز سلطنت موروث برقرار بوده و این شاهان از نژاد پهلوانان داستانی بوده‌اند و هومر برای کام‌جویی و خوشامدنی شدنشان این اشعار را درباره پهلوانان سروده است. اینکه هومر می‌گوید: «فرماندهی من خوب نیست، باید تنها یک سرکرده و یک شاه در سرکار باشد» خود دلیل بر این نکته است زیرا که ناچار در حکومت دمکراسی که بعدها در یونان برقرار شده گویندگان نمی‌توانسته است چنین سخنی از زبان اولیس بگوید.

ادبیات یونان پیش از هومر

شکی نیست که یونانیان قدیم پیش از نظم ایللیاد و اوڈیسه ادبیات منظوم داشته‌اند و از آنچه به ما رسیده است مسلم می‌شود که نخستین سراینندگان آن سرزمین راهبانی بوده‌اند که یونانیان خود به ایشان «آئوئیدوس»^۳ می‌گفتند و این کلمه را امروز به زبان فرانسه «آند»^۴ تلفظ می‌کنند. اشعاری که این گروه از سراینندگان

سروده‌اند سروده‌های دینی بوده که در مراسم مذهبی تغنی می‌کرده‌اند و مانند همه اشعاری که بدین اندیشه و بدین گونه سروده شده با موسیقی توأم بوده است. تردیدی نیست که در آغاز پیدا شدن هر زبانی نیز از این گونه سرودسرایي مانند زندخوانی ایران قدیم معمول می‌شده است. ناچار بدیهه‌سرایي در این گونه موارد از سراینده‌گی بیشتر رواج داشته است. مدتها یگانه سراینده‌گان همان راهبان بوده‌اند که در سخن منظوم خود خدایان را می‌ستوده و کردار و رفتارشان را به نظم ادا می‌کرده‌اند.

از آن دسته‌ای دیگر از سراینده‌گان پدیدار گشته‌اند که هومر خود ایشان را «میثورگس»^۱ نامد و این کلمه در زبان فرانسه «دمیورژ» خوانده می‌شود. این دسته از سراینده‌گان پیروزی‌های پهلوانان را نیز با مناقب خدایان توأم کرده بودند. اندکی بعد شعری در غزل‌سرایي نیز در آن کشور رواج یافته و در اشعار خود بیشتر به اصطلاح «پنج»^۲ هر فارس یعنی اوصاف بهار را می‌سروده‌اند و در آغاز و پایان هر منظومه کلمه «الینوس»^۳ یا «لینوس»^۴ را که به معنی دروغ و افسوس است می‌آوردند، به همین جهت این گونه از تغزل را لینوس نامیده‌اند.

سپس نوعی دیگر از شعر پدید آمده است که در دلاوری و سوگواری خوانده می‌شد و در آن «پنان»^۵ خدای روشنایی و زهدی را می‌برده‌اند که درمان و دلداری را از او می‌دانسته‌اند. و به همین جهت این گونه از تغزل را پنان نام گذاشته‌اند. در میان پنان‌ها منظوماتی هم بوده که جنبه دینی نداشته است. نوعی دیگر از شعر را تنها در جشن‌های زناشویی می‌سرودند و شب هنگامی که عروس را از خانه پدر با مشعل به خانه شوهر می‌بردند در آن گونه اشعار می‌سرودند و این اشعار را به مناسبت نام «هومن»^۶ که خدای زناشویی بود، «هومنایوس»^۷ می‌گفتند.

قسم دیگری از شعر که رواج داشته مرثی بوده است که در مرگ دوستان و نزدیکان می‌سروده‌اند و آن را «طرینوس»^۸ می‌گفتند و به زبان فرانسه «ترن»^۹ می‌گویند.

تردید درباره وجود هومر

کسانی که درباره هومر و انتساب ایلید و اوڈیسه به او شک کرده‌اند گفته‌اند که نه

تنها این دو منظومه از یک گوینده نیست بلکه ایلیاد مجموعه سرودها و مقطعاتی است که گویندگان مختلف، در زمان‌های مختلف سروده و سپس آن‌ها را با هم گرد آورده و از آن کتابی ترتیب داده و تدوین کرده‌اند. اما در قرن هفدهم میلادی این عقیده سست شد و دانشمندان بزرگ به دلایلی ثابت کردند که سراسر ایلیاد اثر طبع یک گوینده بیش نیست. برخی دیگر دربارهٔ زمان سروده شدن این اشعار تردید داشتند و آن‌ها را از قرن دهم پیش از میلاد نمی‌دانستند و معتقد بودند که یونانیان قدیم قرن‌ها پس از آن به شاعری آغاز کرده‌اند و حتی در این زمینه بدین عقیده گریخته بودند که ایلیاد مجموعه‌ای از سروده‌هایی است که آندهای چند در قرن‌های متعدد سروده‌اند و سپس آن‌ها را یک‌دست و یک‌نواخت کرده و با تصرفاتی هم‌سان و هم‌آهنگ کرده‌اند و بدین گونه که امروز هست فراهم آورده‌اند و حتی برخی قضاوت‌ها، البته ترانسان داده‌اند. از آن جمله کسی از دانشمندان اروپا معتقد بوده که کتاب ایلیاد، انزده روش مختلف دارد و هر روش از آن از سراینده دیگری است و بدین گونه برای آنکه آن را مطابق نسخه‌های رایج به بیست و چهار سرود تقسیم کنند باید به سزده سرود تقسیم کرد.

امروز این عقیده دیگر چندان معتبر نیست. با این همه هنوز تردیدی دربارهٔ شخص هومر و ایلیاد، او دوازده ساله در میان هست و برخی معتقدند که هومر نام گوینده‌ای نیست بلکه اصطلاحی است برای این گونه اشعار.

بهترین راه برای روشن کردن این مطلب، پیچیده مطالعهٔ دقیق در متن ایلیاد و اودیسه است و در این مقدمه هر دو منظومه ایلیاد و اودیسه بدین نظر تجزیه شده است.